

Насамкінець можна уявити ще й такий сценарій, очевидно, він був би найбільш прийнятним для більшої частини національних держав. Його суть – в рівнобжному існуванні західної, латиноамериканської, східноєвропейської, мусульманської, індуської, китайської, японської цивілізацій. Проте по лінії цих цивілізацій можуть відбуватися глобальні конфлікти в ХХІ ст., оскільки кожна з них має специфічні ресурси впливу на конкурентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Гуськова Е. Ю. История югославского кризиса (1990–2000) / Е. Ю. Гуськова. – М. : Русское право / Русский Национальный Фонд, 2001. – 720 с.
2. Декларация тысячелетия Организации Объединенных Наций. Принята резолюцией 55/2 Генеральной Ассамблеи от 8 сентября 2000 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.un.org/ru/documents/ecl_conv/declarations/summitdecl.shtml
3. Кармазіна М. У кожного народу – свій вибір, але Конституція для всіх одна / М. Кармазіна [Електронний ресурс]. – Режим доступа : www.dialogs.org.ua
4. Кравчук М. Концептуальна еволюція теорій глобалізації / М. Кравчук // Політичний менеджмент. – 2003. – № 2. – С. 122–128.
5. Устав Организации Объединенных Наций. Принятый 26 июня 1945 г. в Сан-Франциско на заключительном заседании Конференции Объединенных Наций по созданию Международной Организации [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.un.org/ru/documents/charter/>
6. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций / С. Хантингтон // Полис. – 1994. – № 1. – С. 33–48.
7. Biersteker T. State Sovereignty as Social Construct / T. Biersteker, C. Weber (eds.). – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – 284 p.
8. Miller J. Sovereignty Isn't So Sacred Anymore / J. Miller // New York Times. – 1999. – 18 April. – Sec. 4. – P. 4.

УДК 324

Ротар Н. Ю.

ЕЛЕКТОРАЛЬНА/ПАРТІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ НА ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРАХ 2002–2014 РР. У ВИМІРІ ОДНОМАНДАТОГО ВИБОРЧОГО ОКРУГУ

Дослідження співвідношення електоральної та партійної складової в ідентифікаційній моделі чернівецької громади на парламентських виборах 2002–2014 рр. в одномандатному виборчому окрузі доводить, що електоральний та партійний блоки маркерів ідентифікації зазнали суттєвих змін. Еволюція процесу самоідентифікації чернівецької громади, яка розкривається через оцінку важливості партійної належності кандидата в одномандатному виборчому окрузі для виборця, вказує на те, що з 2014 р. в ідентифікаційній моделі чернівецької громади партійна складова починає домінувати.

Ключові слова: партійна ідентифікація, електоральна ідентифікація, парламентські вибори, чернівецька громада, одномандатний виборчий округ.

Ротар Н. Ю. Электоральная/партийная идентификация черновицкой громады на парламентских выборах 2002–2014 гг. в измерении одномандатного избирательного округа.

Исследование соотношения электоральной и партийной составляющей в идентификационной модели черновицкой громады на парламентских выборах 2002–2014 гг. в одномандатном избирательном округе доказывает, что электоральный и партийный блоки маркеров идентификации претерпели существенные изменения. Эволюция процесса самоидентификации черновицкой громады, которая раскрывается через оценку важности партийной принадлежности кандидата в одномандатном избирательном округе для избирателя, указывает на то, что с 2014 г. в идентификационной модели черновицкой громады партийная составляющая начинает доминировать.

Ключевые слова: партийная идентификация, электоральная идентификация, парламентские выборы, черновицкая громада, одномандатный избирательный округ.

Rotar N. Y. Electoral/party identification of Chernivtsi community at the parliamentary elections 2002–2014 in the focus of single-mandate constituencies.

The relation between electoral and party identification component in the model of Chernivtsi community of the parliamentary elections 2002–2014 in the single-mandate constituency proves that the electoral and party blocks markers of identity undergone significant changes. The evolution of the process of self-identification of Chernivtsi community, which is revealed through the assessment of the importance of party affiliation of the candidate in single-mandate constituency for the voter, indicates that from 2014 in the identification model of Chernivtsi community party component begins to dominate.

Key words: party identification, electoral identification, parliamentary elections, Chernivtsi community, single-mandate constituency.

Використання змішаної виборчої системи в Україні неминуче актуалізує питання про вплив якості електоральної конкуренції в одномандатних округах, що утворюються під час парламентських виборів, на партійні ідентичності членів локальних спільнот. Саме процес електорального змагання, що відбувається в одномандатних округах, дозволяє простежити зв'язок між вертикально ієрархізованими та горизонтальними інтересами кожної конкретної громади та тими партійними ідентичностями, що домінують в ній.

Дослідження політичної ідентичності та процесу партійної ідентифікації в локальних спільнотах, на нашу думку, ґрунтується на певних загальних методологічних принципах. По-перше, ідентичність в сенсі спільного почуття «Ми» може виникнути виключно в певному співтоваристві. Подібно індивідуальній ідентичності, колективна ідентичність також не має фіксованої форми, оскільки безперервно змінюється шляхом динаміки людських ресурсів співтовариства, зміни його орієнтації або основних проблем розвитку. Зміна ідентичності може призвести до змін у розвитку суспільства в цілому [26]. По-друге, ідентифікуючи себе з певною політичною спільнотою, громадяни наділяють легітимністю політичне співтовариство, надаючи йому можливість діяти для виконання їхньої волі [25]. Зважаючи на те, що інтереси членів політичної спільноти не лежать виключно в політичній площині, не варто вивчати політичну ідентичність в контексті розширення соціальної ідентичності індивіда або зводити її тільки до одного компонента зі сфери соціального чи політичного. По-третє, політичну ідентичність слід розглядати як «набір характеристик, за якими людина визнається політичними акторами в якості члена політичної групи. Є багато джерел такого визнання, такі, як партійна приналежність, національно-державне членство, етнічна приналежність, економічний статус, мова і так далі» [27]. Сукупність окреслених методологічних принципів дослідження партійної ідентичності дозволяє розуміти результати голосування по одномандатному виборчому округу на

парламентських виборах як електоральну реакцію виборців на регіональних політичних лідерів, що артикулюють інтереси локальних спільнот, у їх зв'язку з політичною партією.

Метою даного дослідження є визначення співвідношення електоральної та партійної складових у структурі партійної самоідентифікації чернівецької громади на парламентських виборах 2002–2014 рр. в одномандатному виборчому окрузі.

У 2002–2014 рр. вибори в одномандатних округах відбувалися в Україні тричі – 2002, 2012 та 2014 рр. Парламентські вибори 2002 р., незважаючи на те, що вперше відбувалися за змішаною системою, продемонстрували, що чернівецька громада більшою мірою готова ідентифікувати себе з політичним лідером, який дистанціюється від політичних партій. Зокрема, по чернівецькому одномандатному виборчому округу № 202 впевнену перемогу здобув В. Король, за якого проголосували 26,35 % чернівчан, другу позицію посіла О. Рознай з 8,43 % голосів підтримки [21]. В. Король, висунений блоком «Наша Україна», наголошував на своїй позапартійності, навіть незважаючи на те, що ця політична сила впевнено перемогла у цьому виборчому окрузі, отримавши 37,92 % голосів виборців. Порівнюючи передвиборну програму В. Короля та «Нашої України», зауважимо, що у ній мінімально представлені ті маркери ідентифікації, які були використані політичною силою, що підтримувала кандидата-мажоритарника. Маркери ідентифікації, що поширювалися В. Королем, за формою поєднували інтереси «простої людини» та держави, зокрема кандидат наголошував, що «вдруге, разом із людьми, які мене підтримують», він висуває свою кандидатуру в народні депутати України, оскільки добре знає «потреби простої людини, працівника і службовця, домогосподарки і студента, керівника і безпритульного»; має певний досвід у розбудові оновленої України, у формуванні державного бюджету, стабілізації економіки та підприємництва; розуміє, що першочерговим завданням держави має бути турбота про добробут людей, їх недоторканість і захист, демократія і порядок; переконаний, що основою державності має бути лише Закон, його верховенство, забезпечення рівності прав громадян; готовий взяти на себе відповідальність за роботу у Верховній Раді, зробити все можливе, аби у країні подолати економічну та духовну кризу, забезпечити достойне життя, не на словах, а на ділі підтверджувати свої принципи і програму дій [20]. Використана модель артикуляції інтересів підтверджує, що в одномандатних округах кандидати, навіть висунені політичними партіями, не розраховували на актуалізацію партійних ідентичностей виборців, тому формували електоральні ідентичності та посилювали ідентифікаційний зв'язок в системі *політик – виборець*. Зокрема, В. Король «побував в усіх трудових колективах Чернівців, відбулося понад 100 зустрічей. І судячи з реакції людей вони підтримують напрацювання свого земляка» [7]. Для більш активного поширення маркерів ідентифікації В. Король використав, по-перше, технологію «залучення місцевих авторитетів», які активно позиціонували В. Короля як чесну і порядну людину («Слова у нього не розходяться з ділом. ... Тому я і понад 2000 працівників об'єднання голосуватимуть за Віктора Короля», – С. Станкевич, генеральний директор ВАТ «Трембіта»); як політика, що допомагає вирішувати місцеві проблеми, любляючи їх на рівні центральної влади («Буковинці знають, що Король – людина діла, а це нині головне. Одне слово як студенти, так і весь професорсько-викладацький склад академії за нього», – В. Пішак, ректор державної медичної академії); працюючу людину («його працездатності можна лише позаздрити», – І. Сторожук, головний лікар обласної дитячої лікарні); державницького політика, який розуміє проблеми освіти («Одне слово, саме за реальні справи освітяни міста проголосують за нашого кандидата») [7].

По-друге, В. Король використав технологію «голос вулиці», який вустами чернівчан озвучував мотиви встановлення ідентичності з даним кандидатом. Зокрема,

відповідаючи на запитання «Чому Ви голосуєте за В. Короля?», чернівчани самостійно визначали маркери, які встановлюють «Ми»-ідентичність: (1) ми підтримуємо тих, хто реальними справами довів щирість своїх намірів (чернівчанин); (2) він не боїться політичних опонентів та не шукає з ними компромісів, бо він має найсильнішого союзника – мешканців міста Чернівців (пенсіонерка); (3) він цікава і жива людина, яка вільно спілкується з людьми (ветеран міліції); (4) не застосовує брудних виборчих технологій (санітарна інспекція); (5) він потенційний переможець, і вже тому привертає до себе увагу (інженер); (6) у його програмі ви не знайдете пустопорожніх обіцянок (студентка); (7) тому, що за ним у парламенті стоятимуть голоси найвпливовішої фракції депутатів, обраних від «Нашої України» (учитель); (8) слід дивитися вперед та обирати тих, за ким майбутнє (лікар); (8) тому що Україна втомилася від мітингових політиків, нам потрібні лідери, які роблять реальні справи, а не багато говорять (чернівчанин) [10].

Натомість, як засвідчили результати виборів, основний конкурент В. Короля О. Рознай використала іншу модель артикуляції інтересів у межах своєї передвиборчої кампанії. На момент балотування О. Рознай була членом політичної партії «Яблуко» та керівником прес-служби депутатської фракції «Яблуко» у Верховній Раді України (згодом очолювала приватне підприємство «Комунікаційна агенція «ПРЕС-ОФІС», яка займалася консультуванням компаній фінансового сектору та ринку медичних послуг, громадських організацій та державних установ; працювала керівником кризових і корпоративних комунікацій компанії «Михайлов та Партнери. Україна» [15]), але для чернівчан – маловідомим політиком. Отже, позиціонуючи себе як представника політичної партії, О. Рознай всю передвиборчу кампанію супроводжувала актуалізацією зв'язку між нею та партією, яка висунула її кандидатом по одномандатному виборчому округу. Цей зв'язок чітко фіксується на раціональному рівні, зокрема у частині інтеграції максимальної кількості передвиборчих положень партійної програми до передвиборчої програми цього кандидата, та символічності, адже весь процес агітації супроводжувався використанням партійної символіки. Однак партія «Яблуко», навпаки, актуалізувала в чернівецькій громаді особистісні характеристики О. Рознай як політика, підкреслюючи очевидне закликати «Голосуйте за єдину жінку на одномандатному виборчому окрузі № 202» [2] та вітаннями чернівчанок зі святом 8 Березня [13]. Технологічно вивірена модель формування електоральних ідентичностей, використана О. Рознай, могла мати й більший успіх в разі більш активного використання місцевих ЗМІ, які «практично не були залучені для підтримки виборчої кампанії» [1], та виходу за межі молоді як електоральної групи, на яку була зорієнтована кандидат (свідченням цього є активне використання графіті під час агітації та нехтування традиційними для старшого покоління каналами комунікації).

Дві інші виборчі кампанії до Верховної Ради України – 2012 та 2014 рр., які передбачали голосування по одномандатних округах, були безпосередньо пов'язані з ім'ям колишнього чернівецького мера М. Федорука. Варто наголосити, що тоді, коли Микола Трохимович перебував на посаді мера, він позиціонував себе як позапартійний у політичному сенсі, наголошуючи на ідентифікації з чернівчанами шляхом використання метафоричного образу «партія чернівчан» – улюбленим висловом політика були слова «моя партія – це партія чернівчан» [11].

Позиціонуючи себе як самостійного політичного гравця, М. Федорук спростовував чутки про свою належність до тієї чи іншої політичної сили, хоча з боку БЮТ та Партії патріотичних сил лунали заяви про їхню підтримку даної кандидатури. У чернівецьких медіа набула поширення думка, що мерська «партія чернівчан» стала результатом політичної зневіри та розчарування, які панували у чернівецькій громаді у 1998–2004 рр. Однак зміст помаранчевої революції змусив М. Федорука визначитися з власною партійною ідентичністю та задекларувати її у публічному просторі [8].

Наполягала на цьому й місцева еліта, яка у 2006 р. зробила спробу перехоплення у М. Федорука вдалого метафоричного образу «партія чернівчан» з метою його використання у політичному просторі. 20 лютого 2006 р. за підтримки керівника громадської приймальні Президента України В. Ющенка В. Чинуша була ухвалена Резолюція зборів громадськості міста Чернівці «Про створення громадянського руху «Партія Чернівчан», у якій місцева чернівецька влада в особі М. Федорука ототожнювалася з режимом Л. Кучми: «Ми кажемо: чернівецька влада повинна відповісти за свої дії. Настає день виборів, коли кожен чернівчанин може винести свій вирок тим місцевим можновладцям, які дбають лише про свої власні корисливі інтереси. Сказавши «Ні!» старій владі, ми маємо обов'язок віддати свій голос за людей, які відповідатимуть перед чернівчанами за виконання своїх обіцянок, професійно працюватимуть для блага міста та з турботою піклуватимуться про всіх городян» [16]. У резолюції було використано базовий посил М. Федорука про те, що Партія Чернівчан не є політичною силою, «її метою є обрання відповідальної, чесною, достойною місцевої влади та здійснення громадського контролю за її діяльністю». Зважаючи на те, що всі мешканці міста Чернівці позиціонувалися в резолюції як «активісти Партії Чернівчан», отже всі вони беруть на себе зобов'язання говорити правду про місцеві політичні сили та місцевих політиків; аналізувати обіцянки, які дають в своїх передвиборчих програмах партії та політики; допомогти громаді знайти істину серед розмаїття обіцянок та спокус; відстояти інтереси Чернівців та їх жителів; вивести Чернівці зі стану глибокої провінційності, куди загнала столицю Буковини попередня «містечкова» влада» [16]. Коментуючи резолюцію, В. Чинуш посилався на те, що М. Федорук під час маршанчевої революції підтримав В. Януковича, тоді як чернівецька громада чітко ідентифікувала себе з ідеями Майдану, отже, «з Партією Чернівчан йому було не по дорозі» – «тепер Федорук схаменувся, але вже пізно» [16]. У політичній реальності цей документ тільки актуалізував у М. Федорука необхідність партійної ідентифікації, адже тренд аполітичності після маршанчевої революції став меншою мірою підтримуватися чернівецькою громадою. Свідченням цього є й той факт, що далі Резолюції зборів громадськості міста Чернівці «Про створення громадянського руху «Партія Чернівчан», у якій ця партія позиціонувалася як неполітична організація, справа не пішла.

Того ж 2006 р. ім'я М. Федорука стало асоціюватися з ВО «Батьківщина» та регіональним лідером партії П. Гасюком; згодом формуючи дистанцію з Партією регіонів, М. Федорук позиціонує свою причетність до партії «Єдність», створюючи таким чином ілюзію належності до політичної партії. Тільки 2011 р. М. Федорук – жертва схеми, розробленої Партією регіонів щодо його усунення з мерського крісла та розіграної у міській раді за безпосередньої участі здавалося б відданих меру людей (31 травня 2011 р. 42 депутати Чернівецької міськради достроково припинили повноваження міського голови, якого на місцевих виборах підтримали 63 % чернівчан), усвідомив, що політична дїздатність неминуче потребує партійної ідентифікації з реальним, а не уявним (чи то партія чернівчан, чи то партія «Єдність») політичним гравцем. Тому, отримавши пропозицію від політичної партії «Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина», М. Федорук, залишаючись позапартійним, погодився на висунення своєї кандидатури по одномандатному виборчому округу № 201 у м. Чернівці. Мотивацією партійної самоідентифікації М. Федорука стало і відтермінування виборів міського голови Чернівців: *«Ще рік тому ви не хотіли співпрацювати з якимись партіями й не планували балотуватись в депутати. Як стали кандидатом від «Об'єднаної опозиції»? – Так, тоді я думав, що мерські вибори таки будуть. Їх не призначили, тому Арсеній Петрович Яценюк запропонував мені балотуватись від «Батьківщини». Це логічно, враховуючи той результат, який я отримав на мерських виборах і скільки років я тут працюю. Будь-кому іншому важко було б протистояти*

силам та фінансовим ресурсам, які кинули на виборчу кампанію в Чернівцях. Вони дуже хотіли показати, що Чернівці за владу» [22].

За результатами голосування в одномандатному виборчому окрузі № 201 на парламентських виборах 2012 р. М. Федорук переміг провладного кандидата від Партії регіонів секретаря Чернівецької міської ради В. Михайлішина з результатом 52,04 % голосів «за» [3]. Останній виборів підтримку 33,91 % голосів виборців. У таких результатах голосування поєдналися партійні ідентичності в електоральному вимірі (Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина» отримало в окрузі перемогу, набравши 39,40 % голосів виборців), ідентичності заперечення («Дуже просто, і найголовніша причина того, що ми, ЧЕРНІВЧАНИ, голосували за М. Федорука, що він не риганал. А друге, що ЧЕРНІВЧАНИ не барани!!!»; «А Ти сам подумай, як такого господарника, як Михайлішин, можна відпускати в Київ. Ще стільки всього потрібно зробити в місті» [9]) та ідентичність з політичним лідером (мер, несправедливо і незаконно усунений з посади), характерні для чернівецької громади.

Порівнюючи маркери ідентифікації, зафіксовані у передвиборчих програмах М. Федорука та В. Михайлішина та поширювані серед виборців чернівецької громади, варто наголосити на тому, що чернівчани більшою мірою ідентифікували себе з конкретними політичними завданнями, які стоять перед українським суспільством (див. таблицю 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз маркерів політичної ідентифікації
М. Федорука та В. Михайлішина

Маркер ідентифікації	Інтерпретація М. Федорука	Інтерпретація В. Михайлішина
Влада	Підтримую встановлення влади народу над Президентом і депутатами через закон про імпичмент президента Януковича та закон про відкликання народного депутата, якщо останній не виконує своїх зобов'язань.	Розподілення влади між центром та регіонами, надання реальних важелів для фінансової незалежності місцевих громад.
Політична відповідальність	Вступити до фракції Об'єднаної опозиції «Батьківщина» у Верховній Раді VII скликання та не виходити з неї протягом дії мандату, наданого мені виборцем. Голосувати лише особисто, підтримати закон про кримінальну відповідальність за голосування картками інших депутатів. Особисто проголосувати за закони, спрямовані на виконання Програми Об'єднаної опозиції, зокрема за закон про процедуру імпичменту, за імпичмент Януковича та за закон про відкликання народного депутата. Дбати про свою людську і політичну репутацію, публікувати у ЗМІ регулярно свою декларацію про доходи та видатки.	–

Економічні відносини	Стимулювання економіки. Прожитковий мінімум і мінімальна заробітна плата будуть доведені до 2400 грн., зарплата бюджетників буде збільшена щонайменше вдвічі. Ми проведемо антикорупційну люстрацію – перевірку відповідності витрат і вартості майна чиновників задекларованим доходам.	Стимулювання національного виробництва товарів та послуг в усіх без виключення галузях економіки. Економічне зростання регіонів – економічне зростання держави – добробут людей.
Соціальна політика	Будуть встановлені однакові правила нарахування пенсій для всіх та скасовані спеціальні пенсії. Розмір пенсії буде залежати від трьох чинників: трудового стажу, умов праці та заробітку. Ми гарантуємо усім доступність до якісної, сучасної освіти, встановимо законом обсяг медичних послуг, що надаватимуться безкоштовно.	Орієнтації на соціальний захист малозабезпечених верств населення та створення умов для підвищення життєвого рівня працюючих громадян. Запровадження на законодавчому рівні державних гарантій молодим сім'ям. Запровадження чесних соціальних стандартів із врахуванням регіональних особливостей – встановлення соціальної справедливості – однакові можливості – благополуччя нації, а не окремих людей.
Державність	Я зроблю все можливе для захисту української мови як основи державності.	Державне сприяння консолідації українського народу заради зміцнення української державності.
Геополітичне самопозиціонування	Я бачу Україну повноправним членом Європейської спільноти.	Позаблоковий статусу України, дотримання європейського вектора розвитку державних інституцій та системи забезпечення прав і свобод громадян. Законодавче забезпечення інтеграції України в європейське співтовариство – перейняття та втілення на побутовому рівні західних цінностей – реальна свобода і забезпечення прав людини – сильна позиція, ефективна міжнародна співпраця.
Популізм	Ми повернемо народу розкрадене. Проведемо ревізію результатів державних закупівель та приватизації, здійснених нинішньою владою.	–

Джерело: складено автором за:

Програма кандидата у народні депутати від ВО «Батьківщина» по одномандатному виборчому округу № 201 [Миколи Федорука, 2012] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/WP033?PT001F01=900&pf7331=201;>

Передвиборна програма кандидата у депутати в одномандатному окрузі № 201 Михайлішина Віталія Михайловича [2012] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/WP033?PT001F01=900&pf7331=201>

Дані таблиці 1 засвідчують, що, на відміну від парламентських виборів 2002 р., які також відбувалися за змішаною системою, кандидати, котрі висувалися політичними партіями на виборах 2012 р., не дистанціювалися від суб'єктів висунання, а навпаки максимально інтегрували у свої передвиборчі програми такі маркери ідентифікації, які посилювали зв'язок кандидатів з конкретною політичною партією. Зокрема, М. Федорук не уникав інтерпретації типових для БЮТ популістських ідей, а В. Михайлішин не зміг визначитися з питанням, яке особливо хвилювало чернівецьку громаду, насамперед політичної відповідальності влади.

Переможець парламентських виборів 2012 р. в одномандатному окрузі чернівецької громади М. Федорук тільки 2014 р. стає членом політичної партії «Народний фронт», від якої на позачергових парламентських виборах 2014 р. балотується в одномандатному виборчому окрузі № 201. Пояснюючи виборцям зміну партійних ідентичностей, М. Федорук зазначає, що 2012 р. такої політичної сили, як «Народний фронт», не було, а була об'єднана опозиція «Батьківщина»: «Я був безпартійний, а вони мене підтримували разом з командою Арсенія Яценюка на виборах 2012 року. Зараз ви знаєте, що «Батьківщина» йде окремо, партія «Фронт змін» була ліквідована, зараз створений «Народний фронт», зміни відбулись, тому Фронт став народним і мені запропонували йти по мажоритарному округу 201 саме з командою Арсенія Яценюка, чим я пишаюсь. Все абсолютно логічно» [12]. Примітно, що М. Федорук не відмовився від метафори «партія чернівчан», наголошуючи, що «містом має керувати людина, яка не належить до партії чи призупиняє членство в тій чи іншій партії», проте рівень парламентської діяльності передбачає належність до політичної партії: «Командна, тільки командна робота і прийняти закон, пролобіювати його (лобізм в хорошому розумінні цього слова) важко, там вступає в силу багато інших чинників і без партійної приналежності зробити щось практично неможливо» [12].

Реальними конкурентами в боротьбі за електоральні ідентичності чернівчан по одномандатному виборчому округу № 201 на парламентських виборах 2014 р. були В. Михайлішин, який на відміну від парламентських виборів 2012 р. позиціонував себе як самовисуванець, та висунена партією «Блок Петра Порошенка» Н. Якимчук – уродженка м. Чернівці (на момент виборів проживала в м. Києві), професор кафедри фінансового права Київського національного університету імені Тараса Шевченка, член партії «Блок Петра Порошенка».

Оцінюючи основні характеристики маркерів ідентифікації, зафіксовані у передвиборчих програмах основних конкурентів в одномандатному виборчому окрузі № 201, зауважимо, що у М. Федорука [19] та Н. Якимчук [17] за змістом вони повністю відповідали маркерам партійної самоідентифікації політичних партій, які висунули їх в одномандатних округах. Самовисуванець В. Михайлішин у незмінному вигляді використав всі маркери, оприлюднені ним під час парламентських виборів 2012 р., змінивши тільки зміст маркера «геополітичне самопозиціонування», вилучивши тезу про позаблоковий статус України [18].

Особливостями парламентських виборів 2014 р. у чернівецькій громаді стало те,

що, по-перше, більшість маркерів електоральної ідентифікації поширювалися за допомогою регіональних телеканалів. Так, за даними Чернівецького представництва Громадянської мережі «ОПОРА», більшість кандидатів у 201 окрузі (м. Чернівці) поширювали маркери ідентифікації за допомогою регіональних каналів телебачення. Н. Якимчук, М. Федорук та В. Михайлішин за телеэфіри сплатили 328 743 грн. Витрати цих кандидатів на розміщення агітаційних матеріалів у друкованих виданнях поступилися навіть витратам на радіо (62 960 грн проти 123 967 грн) [6]. Переможець виборчих перегонів М. Федорук найбільше витратив коштів саме на рекламу на телебаченні (див. рис. 1). Принагідно зазначимо, що на парламентських виборах 2002 р. чернівчани чітко сформулювали своє ставлення до різних механізмів поширення маркерів ідентифікації, надаючи вже тоді перевагу саме політичним ток-шоу. Більшість опитаних чернівчан напередодні парламентських виборів 2002 р. зауважили, що не вірять політичній рекламі (45 %), частково їй вірять (35 %), не звертають на неї уваги (11 %), і тільки 9 % довіряють інформації, яка поширюється засобами традиційної політичної реклами. Проте, якщо до політичних ток-шоу і не було визначено рівня довіри, однак постать М. Вересня та політичні ток-шоу як політичні ігри, які «цікаво дивитися», були визначені чернівчанами як канали отримання інформації про політиків та політичні партії [23].

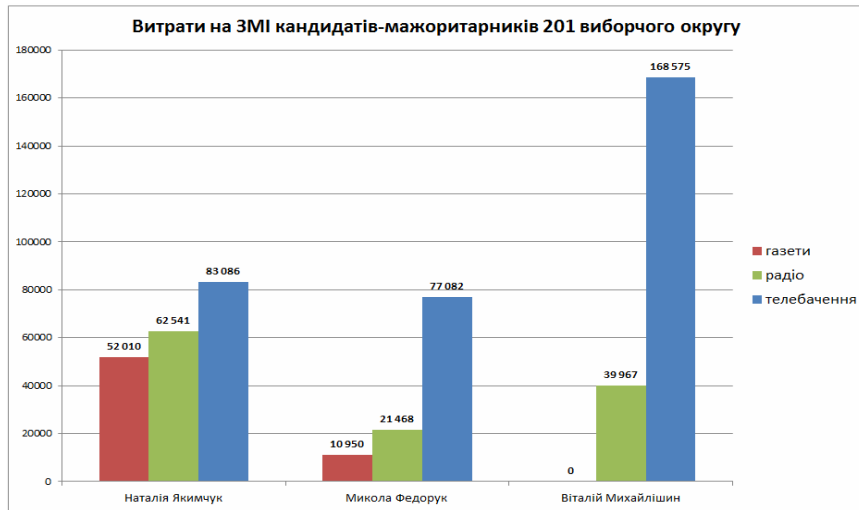

Рис. 1. Витрати кандидатів на рекламу в ЗМІ у мажоритарному виборчому окрузі № 201

Джерело: Блог Надії Вірної. Де агітували: телебачення – для обласного центру, газети – для районів [16.11.2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://oporacv.org/bloh-nadiji-virnoji-de-ahituvaly-telebachennya-dlya-oblasnoho-sentru-hazety-dlya-rajoniv/>

По-друге, результати голосування засвідчили, що для формування електоральних ідентичностей в умовах конкретних виборів, на яких основні конкуруючі політичні партії є новими, визначальним чинником для формування позитивних електоральних

ідентичностей в одномандатних округах є характер зв'язку в системі «кандидат – партія – громада», який асоціюється з кандидатом. Саме цим пояснюється те, що ідентифікаційний зв'язок з П. Порошенком, продемонстрований чернівецькою громадою на президентських виборах 2014 р., не був збережений на парламентських виборах ані на рівні багатомандатного, ані на рівні одномандатного округу, в яких у чернівецькій громаді перемогла партія «Народний фронт». М. Федорук, який переміг з результатом 34,86 % голосів «ЗА» [4], зміг актуалізувати для чернівецької громади свою присутність в усіх складових системи «кандидат – партія – громада», тоді як Н. Якимчук зробила це тільки для елементів «кандидат» та «партія»: «Якщо довірилися президенту, довіртеся і його команді. ... Ми знаємо, що робити. Ми працювали ці зміни, є великий пакет законопроектів. Якщо проведемо усі ці реформи, за шість років зможемо повноцінно увійти в Європейський Союз з гордо піднятою головою» [24], а її чернівецьке походження за відсутності відомого в громаді політичного імені не могло забезпечити ідентифікаційного зв'язку в системі «кандидат – партія – громада».

По-третє, конкуренція М. Федорука та Н. Якимчук не оцінювалася крізь призму проблеми конкуренції ідентичностей як чернівецькою громадою, так і самими кандидатами. Під час передвиборчої кампанії Н. Якимчук на своєму персональному сайті зауважила, що вона конкурує «за перемогу з однією людиною, яка раніше вже була при владі довгі роки. Звичайно Ви знаєте її, знаєте як сильні, так і слабкі її сторони, а також можете споглядати та оцінювати результати праці» [5], маючи на увазі М. Федорука, висунутого політичною партією «Народний фронт». Проте по завершенні виборів, висловлюючи вдячність чернівчанам, які віддали свої голоси за неї, фактично вказала на змістовну подібність маркерів ідентифікації партії «Блок Петра Порошенка» та політичної партії «Народний фронт»: «Дорогі чернівчани! Вітаю Вас з виборами, які світ назвав блискучою перемогою демократії. Більшість українців проголосували за мир та реформи, підтримали рух до Європи. Партія Президента та Народний Фронт, які послідовно підтримували Мирний план Петра Порошенка, стали переможцями виборчої кампанії» [14].

Отже, здійснене дослідження співвідношення електоральної та партійної складової в ідентифікаційній моделі чернівецької громади на парламентських виборах 2002–2014 рр. в одномандатному виборчому окрузі доводить, що електоральний та партійний блоки маркерів ідентифікації зазнали суттєвих змін. Так, на парламентських виборах 2002 р. перемогу виборів той кандидат, який максимально дистанціювався від будь-якої політичної партії (В. Король); на парламентських виборах 2012 р. перемога в одномандатному окрузі була на боці позапартійного кандидата, який мав на той час максимально можливий зв'язок з чернівецькою громадою (колишній мер М. Федорук); на парламентських виборах 2014 р. чернівецька громада ідентифікувала себе з кандидатом, який створював ідентифікаційний зв'язок з політичною партією чернівчанина А. Яценюка, у який досить органічно були вилетені місцеві проблеми (М. Федорук). На нашу думку, така еволюція процесу самоідентифікації чернівецької громади, яка розкривається через оцінку важливості партійної належності кандидата в одномандатному виборчому окрузі для виборця, вказує на те, що з 2014 р. в ідентифікаційній моделі чернівецької громади партійна складова починає домінувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабинська Н. Чернівецька преса у виборчих кампаніях 1998 та 2002 рр. / Н. Бабинська, І. Буркут // Буковинський журнал. – 2004. – № 3–4. – С. 28–45.
2. Весна. У політиків вирости крила // Чернівці. – 2002. – 1 березня. – № 9. – С. 4.
3. Відомості про підрахунок голосів виборців в одномандатному виборчому окрузі. Одномандатний виборчий округ № 201 (Чернівецька область). Вибори народних

- депутатів України 28 жовтня 2012 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>
4. Відомості про підрахунок голосів виборців в одномандатному виборчому окрузі. Одномандатний виборчий округ № 201 (Чернівецька область). Вибори народних депутатів України 26 жовтня 2014 року [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2014/WP040?PT001F01=910&pf7331=201>
  5. Відповіді на головні запитання надає Наталія Якимчук [Електронний ресурс] // Персональний сайт Якимчук Наталії. – Режим доступу :
<http://www.yakymchuk.org/vidpovidi.html>
  6. Вірна Н. Буковина: піар міських мажоритарників на ТБ, регіональних – у друкованих ЗМІ [Електронний ресурс] / Н. Вірна. – Режим доступу :
<http://imi.org.ua/analytics/46525-bukovina-piar-miskih-majoritarnikiv-na-tb-regionalnih-u-drukovanih-zmi.html>
  7. Гринюк В. Віктор Король: «Переможуть демократи – тоді світ нас підтримає» / В. Гринюк // Молодий Буковинець. – 2002. – 14–20 березня. – № 31. – С. 6.
  8. Кобевко П. Дві сторони мерської печатки [Електронний ресурс] / П. Кобевко // Час. – Режим доступу :
http://www.chas.cv.ua/06_11/7.html
  9. Коментарі [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://bukpravda.cv.ua/news/oblast/item/4631-%D0%BC%D0%B8%D1%85%D0%B0%D0%B9%D0%BB%D1%96%D1%88%D0%B8%D0%BD-%D0%BF%D1%80%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B0%D0%B2-%D1%84%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D1%80%D1%83%D0%BA%D0%B0-%D0%B7-%D0%BF%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D0%B3%D0%BE%D1%8E.html#comment-1620>
  10. Кузима В. «Нам не потрібні традиційні обіцянки ...» / В. Кузима // Чернівці. – 2002. – 22 березня. – № 12. – С. 15.
  11. Медіа-битви титанів містечкового розливу, або За кандидата в мери замовте слово! [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://vgolos.com.ua/articles/mediabytyv_tytaniv_mistechkovogo_rozlyvu_abo_za_kand_ydata_v_mery_zamovte_slovo_103404.html?print
  12. Микола Федорук: «Здивуюсь, якщо наступний парламент буде гіршим за той, який є сьогодні» [23.10.2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://buknews.com.ua/page/mykola-fedoruk-zdyvuyus-iakshcho-nastupnyi-parlament-bude-hirshym-za-toi-iaky-i-ie-sohodni.html>
  13. Милі наші магуся та бабусі! // Чернівці. – 2002. – 8 березня. – № 10. – С. 1.
  14. Наталія Якимчук подякувала чернівчанам за довіру [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://cv.strichka.com/item/16042836>
  15. Оксана Рознай [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.advertisingschool.com.ua/lectors/oksana-roznaj>
  16. Партію чернівчан створили без Федорука [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
http://www.chas.cv.ua/08_06/2.html
  17. Передвиборна програма кандидата у народні депутати України в одномандатному виборчому окрузі № 201 Якимчук Наталії Яківни [2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp030?PT001F01=904#>

18. Передвиборна програма кандидата у народні депутати України Михайлішина Віталія Михайловича [2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp030?PT001F01=904#>
19. Програма кандидата в народні депутати від ПП «Народний Фронт» по одномандатному виборчому округу № 201 Федорука Миколи Трохимовича [2014] [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2012/wp030?PT001F01=904#>
20. Програма кандидата у народні депутати України Короля Віктора Миколайовича [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>
21. Результати голосування в одномандатному виборчому окрузі 31.03.2002. Виборчий округ № 202. Чернівецька область [Електронний ресурс] // Офіційний сайт ЦВК. – Електронний ресурс. – Режим доступу :
<http://www.cvk.gov.ua/pls/vd2002/WEBPROC0V>
22. Червоненко В. Микола Федорук: Чернівці помстились Партії регіонів та Папієву [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://glavcom.ua/articles/8729.html>
23. Чи довіряєте ви політичній рекламі? // Молодий буковинець. – 2002. – 21–27 березня. – № 34. – С. 2.
24. Якщо довірилися президенту, довіртеся його команді, – Якимчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
<http://promin.cv.ua/news/2014/10/10/6997>
25. Bruter M. Citizens of Europe: The Emergence of Mass European Identity / M. Bruter. – London : Palgrave, 2004. – P. 2. – 10.
26. Risse T. A European Identity? Europeanization and the Evolution of Nation-State Identities // M. G. Cowles, J. Caporaso, T. Risse (eds.), Transforming Europe: Europeanization and Domestic Change. – New York : Cornell University Press, 2001. – P. 198–216.
27. Smith R. M. Identities, interests and the future of political science / R. M. Smith // Perspectives on Politics. – 2004. – Vol. 2., June 2004. – № 2. – P. 301–312.

УДК 324:35.075.31(477)+(438)

Слободян Т. З.

ПРЕЗИДЕНТСЬКІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ТА ПОЛЬЩІ

У статті досліджуються президентські вибори в Україні та Республіці Польща з 1990 р. до 2014 р. Основна увага приділяється результатам президентських виборів. Характеризуються основні положення законодавства України та Польщі про вибори президента. Порівнюється активність виборців на президентських виборах України та Республіки Польща.

Ключові слова: вибори, президент, Україна, Республіка Польща, виборча активність, результати виборів

Слободян Т. З. Президентские выборы в Украине и Польше.

В статье исследуются президентские выборы в Украине и Республике Польша с 1990 г. по 2014 г. Основное внимание уделяется результатам президентских выборов. Характеризуются основные положения законодательства Украины и Польши о выборах президента. Сравнивается активность избирателей на президентских выборах Украины и Республики Польша.